

Korijeni univerzalnih ljudskih prava 1

<"xml encoding="UTF-8?">

Korijeni univerzalnih ljudskih prava 1

:Općenito ljudska prava imaju tri korijena

Prvi korijen: Primarni principi prirodnih prava

Velika je vjerovatnoća da je čovjek, od trenutka kada je spoznao zajednička životna i psihička obilježja među pripadnicima svoje vrste, dobro shvatio nužnost društvenog života i dokučio istinsko značenje primarnih principa svih prirodnih prava (prava primordijalne prirode). Kriteriji prvobitnih principa prirodnih prava su zaštita i uređenje ljudskog života u dva osnovna aspekta, :a to su

čisti prirodni život, .1

.(2. poželjan život (razuman život

Prvi princip, koji je, kao prirodno pravo, nužan za prirodni život ljudi je pravo na život. Sve nebeske religije, ljudska prava i zakoni u potpunosti zvanično priznaju ovo pravo. Međutim, poželjan život iz niza prirodnih prava ima četiri načela i to su: pravo na dostojanstvo, pravo na odgoj i obrazovanje, pravo na slobodu praćenu odgovornošću i jednakost pred .zakonom

Drugi korijen: Božanske religije

Budući da je osnova Božanskih religija dovođenje ljudskih duša do razvoja i savršenstva u domenu njihove čiste primordijalne prirode, Uzvišeni Bog je preko vjere i slanja poslanika ljudima dostavio osnovne principe prirodnog prava. Musaov narod, koji slijedi hazreti Ibrahima,

sljedećeg je uvjerenja:

Musa u svom Zakonu (Šerijat) vidi onaj primordijalni i vječni zakon pomoću koga se kreće svijet postojanja. Musaov Zakon je prirodni zakon.[1]

Sa stanovišta religija, činilac razvoja i usavršavanja čovjeka je prihvatanje i djelovanje prema principima prirodnih prava i drugih dobrih zakona za čovjekov razuman život, sa motivom ljudske slobodne savjesti i tendencijom ka savršenstvu, a ne prisile. Zbog toga vidimo da djelovanje prema principima prirodnih prava i drugih dobrih zakona utemeljenih na slobodnoj savjesti i traganju za savršenstvom nije bilo sveobuhvatno za cijelo čovječanstvo. Uvijek su manjine, malobrojne ali čiste, slobodne i sa uzvišenim osobinama, bile te koje su uspijevale tako djelovati. Takvo vrelo principa prirodnih prava u životima naroda nikada nije potpuno presušilo. Koncipirani principi – kao što ćemo poslije vidjeti – mogu se potpuno jasno uočiti u islamu kao nepromjenjivi principi, koje su, pored toga što ih primarni izvori islama potpuno jasno navode, islamski mislioci prihvatili i pojasnili

:Kao primjer, sljedeći stav Hadže Nasira Tusija je vrijedan pažnje

Treba znati da su temelji dobrih djela i lijepih postupaka čovjekove vrste koji zahtijevaju uređenost njihovih poslova i stanja, u osnovi njihova priroda ili stanje. Međutim, ono što je temelj te prirode jeste ono čije pojedinosti zahtijevaju umovi onih koji imaju znanje i iskustva onih koji posjeduju oštroumnost i što se promjenom vremena, prilika i utjecaja neće promijeniti, [a to su dijelovi praktične filozofije koji su navedeni].[2]

Treći korijen: Privlačnost i objašnjenje zrelih ljudi

Jasno je da su ideja i ideal poboljšanja odnosa i komunikacije čovjeka s drugim ljudima uvijek postojali u umu zrelih ljudi, pa bilo to samo shvatanjem uzroka i motiva značenja i neophodnosti uređenja jednog niza pravne materije za cjelokupno ljudsko društvo, ili, pored shvatanja spomenutog uzroka i motiva, preduzimanjem i praktičnih koraka radi pojašnjenja univerzalnog prava za čovjeka. Istinski mislioci od davnina su shvatili nužnost i vitalni značaj pravde, slobode, mira i prijateljstva ljudi na svakom mjestu, u svakoj rasi i bilo kakvim specifičnostima. Na osnovi takvog razumijevanja i raštrkanih djelovanja, nastale su snažne i konstruktivne rečenice i raštrkani predmeti kojima su dati nazivi "etika", "pravo" ili "kulturni elementi" među etnosima i narodima. U tom smislu od najstarijih doba do danas, u društvima koja su do određene mjere bila civilizovana, univerzalni lik čovjeka i zajedništvo njegovih jedinki

i skupina se općenito očitovao u užicima, boli, htijenjima i željama, a glavni uzroci prirodnih prava su se očitovali u različitim etičkim, kulturnim i pravnim formama, što je uzrokovalo nastanak literarnih formi u kulturama i moralnih principa i pravnih članova zakona u ljudskim društvima. Naprimjer, u kulturi i vjerovanjima drevne Afrike postoje zapisi u kojima se mogu :zapaziti sljedeći sadržaji

Prema maluzijskom mitu, kada bi prvi ljudi pristupali lovu na životinje, bili su izloženi kritici .1
od strane boga i, obraćajući im se, bog Nijambe bi govorio: "Ti si, o čovječe, izabrao životni put koji je veoma ružan. Zašto ubijaš ove životinje? One (sve životinje) su tvoja braća. Ne jedi ih, jer [ste svi vi moja djeca!" (Mit br. 32.)[3

U mitu naroda Juruba invalidi i hendikepirani, kao što su slijepci, grbavci, gluhoonijemi i .2
paralizovani, smatrani su svetim i vrijednim poštovanja, jer su svi stvorenja i djeca jednog Boga.
[(Mit br. 64. i 65.)[4

U mitu Kono se ističe: Svi ljudi crne i bijele rase, svi su braća jedni drugima i svi su od .3
[jednog oca i majke. (Mit br. 26.)[5

Ovo razumijevanje, koje blista na univerzalnom ljudskom licu i u ljudskim društvima se nastavlja u različitim formama, kao što smo rekli, javlja se, iako fragmentarno, u većini kultura, .moralnih načela i pravne materije

:Filozofi škole cinizma, čiji su osnivači bili Antisten i Diogen, smatraju

Zbog ljudske sklonosti ka porocima, prohtjevima i snažnoj pohlepi za ovosvjetskim životom, čovjek je bio primoran da uspostavi građanske zakone i doda ih prirodnim zakonima. Stoga načela prirodnih prava koja trebaju imati svi pripadnici čovječanstva, poput vode u korijenu, stablu, granama i listovima drveta, teku u mislima mislioca koji je poznavalac čovjeka, kao i u uzrocima prava i među zakonima koje je čovjek, kroz historiju, uspostavio za sebe.

Posebno obratimo pažnju na sljedeće rečenice:

Postoje svjedočanstva koja pokazuju da je među Atinjanima u petom stoljeću prije nove ere bila veoma rasprostranjena ova rasprava o prirodi naspram konvencija i ponekad je postajala ekstremna. I uglavnom, u ime podržavanja jednog superiornog i uzvišenog zakona, rezultirala je željom za ustankom i pobunom protiv konvencija i postojećih zakona u društvu.

U klasičnoj literaturi o ovoj temi u grčkoj književnosti postoji Sofoklovo djelo Antigona i vjerovatno je ovo prvi put u historiji čovječanstva da je jedan književnik razmatrao spor između čovjekove dužnosti u odnosu na zakone i čovjekove dužnosti u odnosu na Božanske zakone. U ovoj knjizi Antigona – žena koja je prekršila zakon i, nasuprot očekivanom, izvršila uobičajenu sahranu svoga brata, zbog čega je novčano kažnjena – odgovarajući Kreontu u stihu ovako :kaže

Ta ne proglasi meni valjda ovo Zeus
Nit Pravda, vjerna druga donjih bogova,
Ovakvih zakona ti ljudima postavi;
Nit' tvoj je, mišljah, proglas taj toliko jak,
Te ti ko smrtnik dići bi se mogao
Nad božje, nepisane stalne zakone.
Od danas nisu ni od jučer, od vijeka
.Pa dovijek žive, niko ne zna, otkad se Pojaviše

Ova misao i ideja – znači shvatanje prirode kroz Božanski i nebeski zakon i poređenje konvencija sa pravom i istinom – od tada je postala formula za kritikovanje svega lošeg i zloupotreba u ljudskim društvima. I ova metoda je postala teren i osnova da je poslije, uzastopno, u toku historije mišljenja političara u rasprave dolazilo pitanje prirodnih prava, i prirodno pravo je postalo osnova za procjenu mišljenja i određivanje vrijednosti, uvjerenja, običaja i tradicije ljudskih društava. Isto ovakvo razumijevanje i upotreba prirodnih prava te zaključivanje na osnovi njih mogu se vidjeti i u djelima Euripida, kada on odbacuje vrijednost i ispravnost društvenih uvjerenja i procjena na osnovi rase i porodice. On čak u vezi s robovima, čije se postojanje u grčkom društvu smatralo potrebnim i normalnim, kaže sljedeće: "Samo je jedna stvar sramotna za robove, a to je naziv i riječ rob koju su im dali. Ali, osim toga, ni u čemu i nikada, jedan rob nije lošiji od jednog slobodnog čovjeka. Prema tome, on posjeduje jedan uzvišeni i slobodan duh." Na drugom mjestu kaže: "Plemenit čovjek je onaj ko je za prirodu plemenit."

Društvo Atine u 5. stoljeću prije nove ere u potpunosti je bilo svjesno svojih slabosti i zbog toga je prihvatilo kritiku i u protivljenju konvencijama i uspostavljenim zakonima pribjegavalo je prirodnim pravima i pravdi.[6]

Općenito, Grci 5. stoljeća prije nove ere govorili su da su prirodna prava vječna i nepromjenjiva,

dok su stanja i situacije ljudi promjenjivi. I ukoliko uspijemo otkriti ovaj stabilni i nepromjenjivi zakon i ljudski život uskladimo s njim, ljudski život će do određenog stepena postati logičan i racionalan, a zlo i porok će se smanjiti. Stepem čovjekovog savršenstva je u tome da slijedi stabilni zakon prirode. Cilj ove filozofije može se sažeti u sljedećoj rečenici: Traganje za stabilnim među promjenama i za jedinstvom među mnoštvom.

Nakon pojave ove filozofije problemi koji su se pojavili i pitanje koje se javilo bilo je: Kakvu formu u čovjekovom životu trebaju poprimiti ove stabilnosti i nepromjenjivosti? Šta je zajednički, nepromjenjivi element koji je postavljen unutar čovjekove prirode i u bit ljudskog karaktera i identičan je kod svih ljudi? I mada su navike i uspostavljeni zakoni, običaji i sporazumi – koje nazivamo sekundarna priroda – postali kao omot i okvir na površini osnovne i nepromjenjive prirode čovjeka, nema nikakve sumnje u postojanje tog nepromjenjivog elementa.[7]

Kao što smo već rekli, načela prirodnih prava ljudi prodirala su u razum mislilaca i ljudski zakoni i kultura su kroz historiju, uz odobravanje od strane Božanskih religija, imali neupitan uticaj. U nastavku ćemo ukazati na nekoliko takvih stasalih ličnosti i primjere nekoliko ljudskih :zakona

Zulkarnejn .1

Prema istraživanjima istaknutog mislioca Sejjida Muhammeda Husejna Tabatabaija u 13. Svesku tefsira Al-Mizan, u tumačenju 83. ajeta sure Kahf, Zulkarnejn, koji je bio jedan od odabranih, usavršenih Božijih ljudi, poistovijećen je sa Kurošom. Kaže se: "Kuroš (560. pr.n.e.) je za vrijeme vladavine zvanično izdao naredbu ili deklaraciju u kojoj je obuhvaćen zapaženi broj ljudskih prava i sloboda." [8]

Ksenofano Kurošu kaže: "On je uspio srca ljudi i naroda tako okrenuti sebi da su svi željeli da ništa osim njegove volje ne vlada nad njima."

Iz navedenog stava Ksenofana može se zaključiti da je ovaj vladar prava i slobode naroda nad kojima je vladao uspostavio na osnovi pravde i ideala. .Gotovo svi historičari se slažu da je Kuroš čuvao i poštovao svetinje naroda

Vjerski principi naroda Eseh .2

Vjerski principi naroda Eseh (ogranak jevrejskog naroda) zasnovani su na sljedećem: "Da se u odnosu na sve pripadnike čovječanstva poštuje pravda, da se nikom ne čini zlo i da se

Stoici .3

Stoici su u 4. stoljeću prije nove ere, pod vodstvom filozofa Zenona, kiparskog ili feničanskog stoika, ovako uspostavili temelje svoga mišljenja: Najvažnija i najuzvišenija dimenzija stoičke etike i politike je osjećaj zajedništva i saradnje, koji ne treba vrijediti samo za zemljake i državu, nego treba vrijediti za sve ljude svijeta. U historijskom pogledu stoike treba smatrati prvim ljudima uvjerenim u kosmopolitizam. Ovo uvjerenje o jedinstvu ljudske vrste predstavlja jedan od osnovnih izvora rimskog individualnog prava koji se smatra zakonom naroda i zakonom prirode.[10]

Ovdje ćemo ukazati na mišljenja nekih istaknutih stoika:

a. Marko Aurelije (180-120. pr.n.e.), rimski imperator i jedan od stoičkih filozofa, kaže: Ja imam dvije domovine. Jedna domovina mi je Rim, jer sam njegov imperator. Druga moja domovina je svijet na osnovi toga što sam čovjek. Dobro i pozitivno je u tome da čovjekovo biće bude korisno za obje domovine... Zato ne zaboravi da su ti ljudi braća kako bi ih uvijek volio.[11]

Montesquieu (Monteskje) o stoicima kaže:

U prošlim vremenima među ljudima se pojavilo nekoliko filozofskih pravaca i svaki od njih se može tretirati kao jedna doktrina. Među brojnim filozofskim pravcima koji su nastali u drevnim vremenima za sreću čovječanstva nijedan nije bio bolji ni dostojniji od filozofskog pravca koji je uspostavio Zenon stoik.[12]

b. Ciceron (43-106. n.e.) smatra:

Prava nisu zasnovana na uvjerenju i sumnji, nego postoji stabilna i potrebna prirodna pravda koja je ukorijenjena u ljudskoj savjesti (ovaj pojam je na najbolji način objasnio Ciceron). U svijetu postoji jedan istinski, racionalan i uspješan zakon prirode, koji je isprepleten sa naravi svakog od nas, nepromjenljiv i vječan. I u vezi s njim treba tragati za posebnim tumačem i komentatorom. Ne postoji poseban zakon za Rim a neki drugi zakon za Grčku, zakon za sadašnjost i neki drugi zakon za budućnost, nego je zakon za sve narode i za sva vremena bio jedan, stabilan i vječan. Onaj ko nije pokoran ovom zakonu bježi od samog sebe i zanemaruje čovjekovu prirodu te se ovim činom prepušta najgorim nevoljama, iako umišlja da je izbjegao druge boli.[13]

c. Seneka (4. pr.n.e.-65. n.e.) o robovima ovako govori:

Ti njih nazivaš robovima, a treba da ih nazivaš ljudima i da ih prepoznaš kao svoje srodnike i istovrsnike. Onaj koga nazivaš robom ima porijeklo kao i ti, boravi pod istim nebom pod kojim i ti boraviš, i udiše isti vazduh koji i ti udišeš. On također živi kao ti, i umire kao ti. Drugim [riječima, u pogledu života i smrti jednak je tebi.]¹⁴

(.Justinijan (484–536. n.e .4

On je 536. godine objavio poznati rimski zakon u kome se navodi:

Drugo poglavlje, o prirodnom zakonu, zakonu naroda i građanskom zakonu: Uvod u prirodni zakon su zakoni kojim je priroda nadahnula sva živa bića. Ovaj zakon se ne odnosi isključivo na ljudsku vrstu, nego postoji u svim živim bićima – kako ptici u zraku tako i onima koja se kreću zemljom ili plivaju u vodi. Jedan od tih zakona je i zakon parenja i briga o potomstvu. .Svjedočanstva potvrđuju da sva živa bića kao da razumijevaju ovaj zakon

Raspoznavanje i razlikovanje građanskog zakona i zakona naroda vidi se iz onoga što slijedi .1 u nastavku. Zakoni i običaji koji se poštuju, provode se i vladaju svakim etnosom i narodom. Kod nekih od njih vrijede zakoni koji su specifični za taj narod. Kod nekih drugih vlada zakon čije su osnove zajedničke za taj i neke druge narode ljudske vrste. Svaki zakon koji je specifikum jednog naroda naziva se “građanski zakon”. Ali zakon koji su potomci ljudske vrste prihvatili svojim čistim razumom i razumjeli nužnost njegovog provođenja među sobom, a u slijeđenju zahtjeva tog zakona svi narodi su jednaki, naziva se “zakon naroda”, jer ga svi narodi poštuju i primjenjuju u svom životu. Prema tome, put rimskog naroda zasnovan je na dva zakona. Prvi tip je onaj koji se specifično odnosi na ovaj narod i to je znači civilni zakon, a drugi .tip je zajednički među svim ljudima

Može se zapaziti da svaka zemlja svoj građanski zakon imenuje prema sebi. Naprimjer, onaj .2 ko Solonov zakon i Drakonov zakon, koji su uspostavljeni za Atinjane, naziva građanskim zakonima Atinjana, nije pogriješio. Isto tako je i sa kahirijetskim građanskim zakonom i građanskim zakonom Rima. Ali zakon naroda je zajednički među svim etnosima i narodima ljudske vrste jer su (zajedničke) želje i potrebe sve njih podstakle da uspostave jednu posebnu vrstu sistema. Naprimjer, ratovi su stvorili sistem zarobljeništva i ropstva, mada su to dvoje protivni prirodnom zakonu jer na osnovi prirodnog zakona svi ljudi se – u principu – rađaju

slobodni.[15]

S obzirom na redoslijed i historijski tok ljudskih prava u tom historijskom trenutku (druga polovina 6. stoljeća), potrebno je da navedemo stanovište islama o univerzalnim ljudskim pravima, jer se od ovog trenutka u historiji i pojave prvih islamskih izvora (oko 600. godine nove ere) ne zapaža kodificirani zakon koji otkriva univerzalna prava. Ali budući da je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima sa stanovišta islama, kao i rasprava i istraživanje o tome, jedna od osnovnih tema ove knjige, raspravu i razmatranje univerzalnih ljudskih prava, uvode, izvore i prednosti ovog pravnog sistema odgađamo za posljednji dio historijskih analiza

(Velika povelja u Engleskoj (Magna carta libertatum .5

Velika povelja u Engleskoj, koju je pod pritiskom druge klase plemstva (barona) i engleskog svećenstva 1215. godine, kao naredbu, izdao engleski kralj John (Džon), uvijek je tretirana kao dokument koji potvrđuje neke od individualnih sloboda i obuhvatala je obične ljude kao ravnopravne.[16]

Trebamo obratiti pažnju na činjenicu da se u ovoj povelji ne određuje jednakost ljudi pripadnika drugih društava sa Engleskom. Prema tome, ona sadrži samo određene pravedne i korisne odredbe isključivo za narod Engleske.[17]

Uvod u ovu Povelju ukazuje da se njene pravedne i korisne odredbe odnose samo na ljude u okviru kraljevstva engleskog kralja Johna:

John, kralj Engleske, nakon pozdrava plemstvu, dostojanstvenicima, činovnicima šumskih uprava, šerifima, upraviteljima, slugama i drugim svojim vjernim podanicima, obznanjuje: Božijim ukazanjem i radi mira svoje duše i svih prethodnika i nasljednika naših, u čast Boga, za veličanje svete Crkve i za poboljšanje kraljevstva našeg, jedan niz prava poklanjamo svojim podanicima.[18]

U članu 66 – koji je posljednji član Povelje ili velike naredbe – navodi se: John, kralj Engleske, uzima Boga za svjedoka da prava, privilegije i slobode sadržane u ovoj Povelji u cijelosti i potpuno priznaje i poštuje za sve osobe pod svojom upravom kako bi svi [ljudi mogli u miru i potpunoj slobodi uživati u njenim prednostima].[19]

(.Toma Akvinski (1374-1427 .6

On je, nasuprot grčkim filozofima i posebno stoicima, koji su prirodna prava uzimali kao izvor zakona, više pažnje obraćao na precedentne zakone i na taj način je raširio teoriju o pozitivnim zakonima. Ipak, po njegovom mišljenju, zakon ima univerzalnu, nepromjenjivu i prirodnu dimenziju i zakoni smišljeni u glavama ljudi su provodivi i obavezni onda kada nisu oprečni

(John Locke (Džon Lok .7

John Locke (1632-1740.), čiji su stavovi i mišljenja imali uticaj na Američku deklaraciju o nezavisnosti – u kojoj se zapažaju niti ljudskih prava– kaže: Svi pripadnici čovječanstva prirodno se nalaze u ravnopravnom položaju. U takvom položaju sve moći i ovlaštenja jednako su podijeljeni među svima i niko nema prednosti u odnosu na drugog. Ništa nije očitije od toga da svi pripadnici čovječanstva pripadaju istoj vrsti i da su ravnopravni u korištenju prirodnih blagodati. Prirodna sloboda je upravo ona sloboda od bilo kakvih ograničenja i uvjetovanja i isključivo pokoravanje prirodnom zakonu. John Locke ovdje ne misli da su pripadnici ljudskog roda jednaki u pogledu fizičke snage i mentalne sposobnosti, nego on pod tim misli na to da je svaka individua kao jedinka nezavisna i, prema tome, jednaka je i ravnopravna s drugim jedinkama. Svaka individua također ima prava specifična za nju i uživa ta prava isključivo zbog toga što je čovjek, a ne zbog prednosti u tjelesnoj snazi, bogatstvu ili društvenom uspjehu.[21]

Stanovišta Johna Lockeja su poslije bila uticajna u Američkoj deklaraciji o nezavisnosti i američkom Ustavu. Govori se da je Jefferson (Džeferson), koji je imao istaknutu ulogu u pisanju Američke deklaracije o nezavisnosti, bio sljedbenik Johna Lockeja.[22]

Ali budući da su osnivači Amerike bili iz različitih naroda i nacija, može se reći da je razumijevanje ljudskih prava u posljednje vrijeme bilo lakše za američko društvo nego za druga društva. Na jednom mjestu u Američkoj deklaraciji o nezavisnosti navodi se sljedeće:

Mi ove istine smatramo očiglednim: da su svi ljudi stvoreni jednaki, da su obdareni od strane njihovog Tvorca određenim neotuđivim pravima, među kojima su život, sloboda i težnja za srećom. – Radi osiguravanja ovih prava, vlade ustanovljene među ljudima izvode svoje zakonite moći i ovlaštenja iz saglasnosti onih nad kojima se vlada. – Ako ikada ijedan oblik vlade postane prepreka ostvarivanju ovih ciljeva, pravo je naroda da ga promijeni ili ukine, da ustanovi novu vladu, koja će ležati na temeljima takvih načela, i organizovati svoje moći i ovlaštenja tako da najbolje utiče na narodnu sigurnost i sreću.

Dakle, mi kao predstavnici ujedinjenih država Amerike, okupljeni na Generalnoj skupštini, pod pažnjom Boga i Velikog sudije svijeta i u ime naroda i na osnovi moći i ovlaštenja proisteklih od velikodušnih ljudi kolonija proglašavamo nezavisnost Sjedinjenih Američkih Država.

Ova Deklaracija je osnova i temelj ustava koji su poslije napisani... Uvod u Deklaraciju o pravima ili Ustav Virdžinije – koja se tiče ljudskih prava, jednakosti i slobode– manje ili više je spomenut u svim ustavima Sjedinjenih Država i posebno je istaknut princip da dobra vlast

potiče od naroda.

Istaknute tačke o individualnim pravima i slobodama uvrštene u ustave Sjedinjenih Američkih

Država jesu:

1. Sloboda izražavanja i štampe i sloboda vjere i uvjerenja.
2. Uživanje jednakih prava i privilegija.
3. Pravo vlasništva i pravo uživanja blagodatnog života.
4. Pravo udruživanja u aktivnostima koje su za opće dobro naroda.
5. Svaki optuženi ima pravo da bude obaviješten o prirodi i osnovi optužbe i da bude suočen sa tužiocima i njihovim svjedocima.
6. Nijedna slobodna osoba ne treba biti osuđena, osim na osnovi presude koju je donijela nezavisna porota – formirana od dobrih i poštenih ljudi – jednoglasnom odlukom.
7. Od optuženog se ne može zahtijevati prevelika kaucija.
8. Nijedna slobodna osoba ne treba biti uhapšena, ili spriječena u korištenju svoje imovine, ili protjerana, ili uskraćena za blagodatnog života, ili uskraćena za slobodu, osim na osnovi presude s pravednog suđenja.
9. Pozivanje na ranije krivične zakone u slučajevima kada je određena strožija kazna je [zabranjeno].[23]

Emil Berije, *Al-Ara al-diniyya va al-falsafiyya li Filun al-Iskandariyy*, preveli Muhammed [1] Jusuf Musa i Abdulhalim Nedžar, str. 29. Trebamo imati u vidu da su u ovoj raspravi prirodna prava istovjetna primordijalnim pravima, jer je značenje fitreta (primordijalne prirode) u ovom slučaju upravo osnovna kreacija čovjeka te sposobnosti i htijenja vezani za nju. Zbog toga nema razlike između ova dva izraza. I na osnovi toga kažemo da prirodna prava imaju Božansku dimenziju. Kenneth Minogue kaže: "U Engleskoj su 1642. godine kralj i seljaštvo napustili scenu i došlo je do dugotrajnog rivalstva i nemira koji nisu okončani do 1668. godine. U to vrijeme James II (sin kralja Charlesa I, koji je pogubljen 1649. godine) izbjegao je u Francusku, ali je još govorio o Božanskom pravu i iste te godine – onoliko koliko se odnosi na Englesku – postalo je jasno da su prirodna prava porazila Božanska prava." Može se reći da Minogue pod "Božanskim pravom" misli na ono pravo koje su kraljevi i moćnici u prošlim vremenima pripisivali svojoj vladavini i moći, a ne na istinsko Božansko pravo koje se

- manifestuje u prirodnim i primordijalnim pravima (Ljudska prava – Historija mišljenja o ljudskim pravima, str. 27).
- [2] Hadže Nasiruddin Tusi, Ahlake Naseri, str. 40. i 41.
- [3] Uli Bauer, Afrika, legende o stvaranju, str. 299.
- [4] Isto.
- [5] Isto.
- [6] George Sabien, Historija političke filozofije, prijevod na perzijski: Behaaddin Pazargad, sv. 1, str. 77-79.
- [7] Isto, str. 75. i 76.
- [8] Husein Pirnija, Drevni Iran, sv. 1, str. 477.
- [9] Montesquieu, Duh Zakona, prijevod na perzijski: Ali Ekber Mohtedi, str. 676.
- [10] George Sarton, Historija znanja, prijevod na perzijski: Ahmed Aram, str. 651.
- [11] Mehdi Ebu Sa'idi, Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 94.
- [12] Duh zakona, str. 476. i 477.
- [13] Giorgio Del Vecchio, Historija filozofije prava, prijevod na perzijski: Dr. Dževad Vahedi, str. 67. i 68.
- [14] Mehdi Ebu Sa'idi, Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 95.
- [15] Justinijan, Fi-l-fikhi-r-Rumani, prijevod na arapski: Abdulaziz Fehmi, str. 6. i 7.
- [16] Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 130.
- [17] Doktor Ebu Sa'idi je rekao: U ovoj poslanici, da bismo izbjegli nepotrebno navođenje, ukazat ćemo samo na one dijelove koji imaju dimenziju univerzalnosti i obuhvataju temeljna ljudska prava. (Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 133.)
- [18] Isto, str. 134.
- [19] Isto, str. 116. i 136.
- [20] Isto.
- [21] Isto, str. 62. i 63.
- [22] Isto, str. 179.
- [23] Isto, str. 181-184